



دانشگاه مجازی المصطفی

معاونت پژوهشی و تولید



گزارش نقد و مناظره

آیا ادبیات کهن فارسی بر داستان نویسی معاصر تاثیر گذاشته است؟ (سیر

داستان نویسی در زبان فارسی)

عنوان نقد و مناظره

ادبیات کهن فارسی

موضوع

دکتر عاطفه خدایی (مدرس دانشگاه مجازی و قم)

دکتر فامه حاجی رحیمی (مدرس دانشگاه مجازی و قم)

ارائه دهندگان

دکتر سلمان رحیمی (مدیر گروه زبان و ادبیات فارسی)

دبیر علمی

فارسی

زبان ارائه

10 تیر 1402

زمان برگزاری

سالن جلسات دانشگاه مجازی

مکان برگزاری





770 نفر آنلاین و 13 نفر حضوری

تعداد شرکت

کنندگان

<https://live.mou.ir/pxvlbv0jbhde/>

لینک دسترسی به

محتوای جلسه

متن نقد و مناظره

بسم الله الرحمن الرحيم

آیا ادبیات کهن فارسی برداستان نویسی معاصر تأثیر گذاشته است؟ (سیرداستان نویسی در زبان فارسی)

این نشست علمی در تاریخ 10 تیر 1402 به همت معاونت پژوهش دانشگاه مجازی و گروه علمی زبان و ادبیات فارسی برگزار گردید.

در زیر گزارشی از اهم موضوعات ارائه شده در این نشست علمی که بسیار کاربردی بود و مورد استقبال مخاطبان قرار گرفت، ارائه می گردد:

در ابتدا آقای رحیمی در جایگاه دبیر، پیشینه ای از داستانتان، قصه و حکایت از آغاز تا عصر مشروطه را بیان کردند.

داستان و «داستانگویی» پدیده‌ای است که پیشینه آن، به قدمت پیدایش زبان و گویایی آدمی زاد است. آن چنان که تقریباً هیچ قوم و ملت کهنی را نمی توان یافت که دارای داستانتانها و حکایت‌های مذهبی، حماسی، اجتماعی و امثال آنها نباشد.





تاریخ داستان نویسی در ایران به قرون اولیه بازمی گردد. زیرا ادبیات کهن ما با انواع و اقسام مختلفی از افسانه ها، تمثیل ها، حکایت ها و روایت ها در هم آمیخته است. اما داستان نویسی به سبک و سیاق امروزی از اروپا وارد ایران شده است. یکی از اشکال کمال یافته داستان نویسی قالب رمان است که با تقابل جهان بینی نو و کهنه در فاصله زمانی اندکی در اروپا و در زمینه های مختلفی همچون فلسفه، دانش، هنر و ادبیات آغاز شد. اغلب نقطه شروع رمان به شکل نوین در ادبیات را کتاب دن کیشوت اثر سروانتس که تاریخ نگارش آن به سال ها 1547-1616 بازمی گردد، می دانند. این حرکت در داستان نویسی ادامه یافته و با ظهور افرادی همچون دانیل دفو، دیکنز، الیوت، بالزاک، فلوبر، هنری جیمز، داستایوسکی و تولستوی در نقاط مختلف جهان، رمان به اوج اقتدار خود می رسد. داستان نویسی در ایران در قرون گذشته و به اشکال افسانه، حکایت، روایت، قصه و مثل رایج بوده است. داستان های فارسی اغلب جنبه های نمادین و تمثیلی داشته و برای تعلیم و تبیین مسائل اخلاقی، فلسفی و عرفانی به کار گرفته می شدند. حکایات سیاست نامه، قابوس نامه و گلستان سعدی از این قبیل هستند. همچنین برخی داستان ها همچون بوستان سعدی و مثنوی مولوی به نظم سروده شده اند. از دیگر نمونه های داستانی می توان به سمک عیار، داراب نامه، اسکندرنامه اشاره کرد.

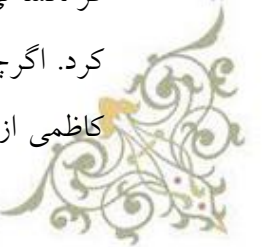
در ادامه ارائه دهندگان ادعای خود را مطرح کردند:

آیا ادبیات کهن بر داستان نویسی معاصر تأثیر گذاشته است؟ اگر تأثیر داشته، آیا این تأثیر محسوس بوده است یا نامحسوس؟

موضوع بحث در باب رمان، که یک قالب جهانی و گفتمان غالب در عصر حاضر است، ادامه یافت.

رمان و رمان نویسی یک سبک امروزی است که تا پیش از ترجمه داستان های غربی در ایران سابقه نداشت. نخستین ترجمه ها اغلب داستان های حادثه ای و سرگرم کننده بودند. زیرا مترجمان آن ها طبقه ای از اشراف بودند که تنها امکان یادگیری زبانی دیگر داشته و چندان با ادبیات غنی آشنا نبودند. از این رو کتاب های نویسندگان معروفی همچون بالزاک، داستایوسکی و تولستوی چندان مورد توجه این افراد قرار نمی گرفتند.

متأسفانه داستان نویسی جدید در ایران شباهت چندان به گذشته ندارد و در کمتر داستانی رد پای ادبیات کهن به چشم می خورد. از این رو بسیاری از افراد از ادبیات کهن ایرانی بی اطلاع بوده و ادبیات را با شکل جدید آن می شناسند. یکی از پیشروان نثر نوین ادبی پس از طالبوف و مراغه ای، محمدباقر میرزا خسروی کرمانشاهی است که رمان شمس و ظفرا را در سال 1287 نوشت و در آن حمله مغول به ایران را ترسیم کرد. اگرچه این اثر زمینه ای تاریخی دارد اما نویسنده در آن به ماجرای عاشقانه نیز پرداخته است. مشفق کاظمی از نویسندگانی بود که در زمینه داستان نویسی اجتماعی پیش قدم شده و اولین رمان خود را با نام



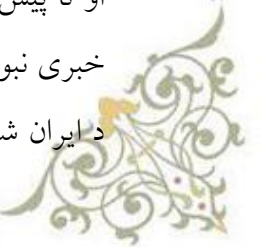


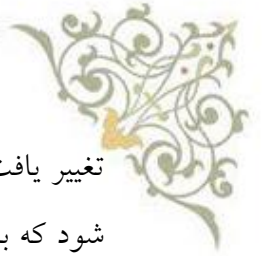
تهران مخوف به چاپ رساند. این رمان اوضاع نابسامان کشور در آستانه کودتای 1299 را روایت می کند. در دوران مشروطه نیز برخی نویسندگان به مسائل اجتماعی و انتقاد از استبداد پرداختند. ادبیات این دوره کاملاً متأثر از فرهنگ غرب بود. کتاب های ستارگان فریب خورده اثر میرزا جعفر قراجه داغی در سال 1253، سیاحت نامه ابراهیم بیک در سال 1274، از این قبیل رمان ها هستند که می خواستند سنت شکن باشند اما همچنان با شگردهای ادبی قدیمی در پیوند بودند.

داستان نویسی مدرن در ایران که قدمت آن به حدود یک قرن می رسد، با مجموعه قصه های کوتاه یکی بود یکی نبود اثر محمدعلی جمالزاده آغاز شد. این کتاب یکی از مهمترین حوادث ادبی تاریخ ادبیات ایران را رقم زد. در همان دوران حسن مقدم نیز به داستان کوتاه نویسی روی آورد اما داستان نویسی را جدی نگرفته و به نمایشنامه نویسی پرداخت. اما جمالزاده نخستین نویسنده یارانی بود که با آگاهی کامل و به دور از مقاله نویسی به نگارش داستان کوتاه پرداخت. اگرچه پیش از جمالزاده نیز افرادی همچون دهخدا، علی عمو و کریم کشاورز دستی در نوشتن داستان واره های کوتاه و مضامین زندگی داشته اند. پس از جمالزاده نویسندگانی همچون صادق هدایت، بزرگ علوی، صادق چوبک، به آذین، جلال آل احمد و ابراهیم گلستان نیز پا به عرصه گذاشته و راه او را ادامه دادند.

نتیجه نشست: نتیجه آن است که تکنیک داستان نویسی در قالب جدید، یک نوآوری هنری در حوزه ادبیات بود که در یک دوره تاریخی وارد ایران شد. مطلب دیگر آن است که ما در فرهنگ فارسی خود، زبان را داشتیم و فنون مختلف نویسندگی را هم به استثنای این تکنیک جدید داشتیم. ولی این شیوه را اقتباس کردیم و با آن برخوردهای متفاوتی کردیم برخوردی که از سر نیاز و تحول بود. این برخوردها بیش تر ماهیت محتوایی داشت تا ساختاری. ساختار همانی بود که از غرب آمد و آرام آرام تکامل پیدا کرد. محتوا البته در نزد نویسندگان مختلف رنگ و بوی ملی، بومی، تاریخی، سیاسی و ... گرفت.

در مناظره امروز این سوال مطرح شد که چرا، خودمان به این تکنیک نرسیدیم؟ باید اذعان داشت که، رمان محصول حیات انسانی و اجتماعی و تحولات انسانی و اجتماعی دوره بعد از رنسانس است. شاید به یک تعبیر روشن تر بتوان گفت، رمان از دید محتوا، زاییده نگرش اومانیستی است. نگاهی که برای اولین بار، مخصوصاً در اروپا به انسان می شود و این نگاه، تا پیش از این در فرهنگ اروپا سابقه نداشت. وقتی انسان مورد توجه واقع می شود، زندگی او مورد توجه واقع می شود و داستان از توجه به این زندگی پا به عرصه وجود می گذارد. رمان، یک هنر کاملاً مردمی است. خوب این نگاه به انسان و زندگی او و سرنوشت اجتماعی او تا پیش از مشروطه در ایران سابقه نداشت. و چون سابقه نداشت، بالطبع از این نوع تکنیک در ادبیات هم خبری نبود. کلام آخر این که رمان مثل دیگر کالاهایی که از اطراف و اکناف دنیا به این سرزمین می آید، وار د ایران شد. البته با خودش، محتوای فرهنگ غربی را هم آورد ولی به زودی در نقش یک پدیده ادبی بومی





تغییر یافت و به ماموریت خود در لباسی و هویت جدید ادامه داد. تأثیراتی اگر در ساختار رمان ها دیده می شود که با نوع اروپایی آن متفاوت است، مثل ساختار داستان در داستان رمان ها، به میزان تسلط نویسندگان معاصر بر ادبیات کهن ما برمی گردد. از دید محتوایی، به طور خودآگاه و ناخودآگاه تأثیرات فرهنگی گذشته در داستان های معاصر قابل رویت است. مثلاً در رمان سووشون هم عناصر ملی کهن دیده می شود هم عناصر مذهبی کهن. حتی در داستان کوتاه داش آکل صادق هدایت، برای مثال می توان، شخصیت عیاران و جوانمردان تاریخ و فرهنگ ایران قدیم را در شخصیت داش آکل دید.

در پایان اساتید محترم به سوالات مخاطبین پاسخ های لازم را ارائه کردند.

مستندات





ششمین نقد و مناظره علمی با عنوان:

آیا ادبیات کهن فارسی بر

داستان نویسی معاصر تاثیر گذاشته است؟

- * تعریف مفاهیم پایه: داستان، قصه، رمان...
- * تاثیر یا عدم تاثیر ادبیات کهن بر داستان نویسی معاصر
- * مروری بر داستان نویسی کلاسیک (نظم، نثر)
- * آثار کلاسیک با نگاه نقد ادبی جدید

زمان: شنبه، ۱۰ تیرماه ۱۴۰۲، ساعت ۱۰:۰۰

مکان: دانشگاه مجازی المصطفی، طبقه سوم، سالن جلسات

Live.mou.ir/research

همراه با اعطای گواهی

۰۲۵-۳۲۱۱۴۱۷۱

زانه دهنده (مدعیه)

دکتر عاطفه خدایه

مدرس دانشگاه مجازی و دانشگاه قم



زانه دهنده (مدعیه علیه)

دکتر فاطمه حاجی رحیمه

مدرس دانشگاه مجازی و دانشگاه قم



دبیر علمی

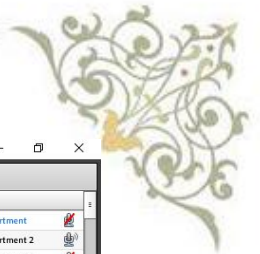
دکتر سلیمان رحیمه

مدیر گروه زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه مجازی المصطفی



لینک ثبت‌نام





Video (1)

Attendees (541)

- Hosts (3)
- Participants (538)

Notes 8

1:04:35 / 1:34:42

Video (1)

Attendees (581)

- Hosts (3)
- Participants (578)

نظر شما از خصوص این جلسه چیست؟

نظر شما بر خصوص این جلسه چیست؟

عالی	78%	(169)
خوب	19%	(41)
متوسط	3%	(6)
ضعیف	1%	(2)

Notes 8

1:21:52 / 1:34:42

